

Planificació educativa: el futur de l'escola es decideix ara

Reptes i solucions per la planificació educativa
davant els canvis demogràfics

RESUM EXECUTIU

María Seguro

116 centres educatius catalans estan en risc de tancar per la manca de planificació del Departament

La baixa natalitat obliga la Generalitat a decidir si ajusta places en benefici de tot el sistema o deixa que tanquin centres en funció de la demanda

- **Baixada d'alumnes a tots els nivells.** Per primera vegada, el curs vinent la davallada d'alumnes arribarà a tots els nivells. La natalitat s'ha reduït un 37% des del 2008 i l'alumnat estranger no la compensa.
- **Més sobreoferta d'I3 a la concertada.** Hi ha més sobreoferta d'I3 a la concertada. Ha pujat fins al 14% en sis anys i a la pública ha baixat fins al 9%. Només la meitat de concertades han reduït la ràtio igual que les públiques (20 alumnes per grup).
- **Increment de les escoles d'una línia.** El 58% de les escoles del país ofereix només una línia a I3, un model que debilita els centres.
- **Afebliment del sector públic.** El sector públic té el risc de perdre pes per les dificultats per regular la concertada. Mentre que el 86% dels centres públics van reduir la ràtio, només ho van fer el 48% dels concertats.
- **Massificació de secundària.** La manca de planificació ha contribuït a la massificació a secundària. El 30% dels grups d'ESO està per sobre de la ràtio oficial.
- **Els centres amb baixa demanda necessiten un pla de futur.** Els centres amb baixa demanda crònica arrossegueu anys sense solucions. En conjunt, la manca de planificació implicarà més segregació i competència entre centres.
- **Nou decret de concerts i més pes de la xarxa pública.** La Generalitat ha de poder regular l'oferta de la xarxa concertada per evitar més segregació escolar i l'afebliment de la xarxa pública.
- **Millorar el sistema educatiu.** Aquest context demogràfic ha de permetre ampliar la cobertura de l'educació 0-3 i de la postobligatòria, estendre el servei de menjador, reduir ràtios a la secundària i millorar les condicions dels centres vulnerables.

La Fundació Bofill alerta que **116 escoles o instituts de Catalunya estan en perill de tancament** per la manca de planificació escolar. Són centres d'una sola línia amb més del 25% de les places vacants a I3 o a 1r d'ESO, molt per sobre la mitjana. Majoritàriament, són centres que pateixen les conseqüències d'una oferta excessiva al seu entorn i que **no han rebut solucions a temps** per part de l'administració.

En un municipi, **aquest excedent d'oferta queda repartit de manera molt desigual**, tendeix a concentrar-se en alguns centres que, amb el temps, perden línies i tenen risc de no arribar al mínim d'alumnes per garantir que el seu únic grup pugui continuar. Una realitat, habitual a localitats petites, que **cada curs és més freqüent en localitats grans**. Els 116 centres en perill són en alguns casos de primària, en d'altres de secundària i en d'altres de primària i secundària. La situació de risc es dona en 63 etapes de centres concertats i en 57 etapes de centres públics, de 45 municipis diferents.

El sistema educatiu fa dècades que dona l'esquena a la realitat demogràfica

La Fundació Bofill denuncia inacció, i que **Catalunya fa dècades que pren decisions d'esquena a la realitat demogràfica**, ja que la natalitat baixa des del 2008 i la caiguda demogràfica a l'escola no és cap imprevist. **Demana al Departament que passi de la reacció a l'acció** amb una planificació a deu anys vista.

Li reclama, entre altres mesures, adaptar el mapa escolar a la conjuntura demogràfica guiat pel món local, per **evitar el tancament indesitjat de centres**. També apostar per la **fusió i transformació**, un nou **decret de concerts** per regular la sobreoferta de tots els centres finançats amb recursos públics o **reduir ràtios a secundària**, així com millorar l'atenció de l'alumnat nouvingut. Tot plegat per, en aquesta conjuntura demogràfica, **millorar el sistema i les oportunitats educatives**.

L'arribada d'alumnat estranger no compensa la caiguda de naixements

El curs vinent **la caiguda d'alumnat arribarà a totes les etapes** i no es revertirà a mitjà termini. El curs 2019-2020 es va assolir el màxim d'alumnat a l'educació obligatòria (1.024.991, un 33% més que el 2000) per l'alta natalitat prèvia a la crisi. Entre el 2008 i el 2022, però, hi ha hagut un descens del 37% dels naixements i la incorporació d'alumnat a partir de matrícula viva no el compensa. **Fins al 2030 es preveu que Catalunya perdi 87.000 alumnes**.

S'afebleix la xarxa escolar i augmenta la competitivitat entre centres

Un 58% dels centres tenen una sola línia d'I3. **La tendència d'eliminar línies es dona sobretot a la xarxa pública**, succeeix en 1.044 centres (un augment del 6% des del curs 2017-2018), mentre que a la concertada passa en 263 (un 2% menys en aquests vuit cursos). L'augment d'escoles d'una sola línia **afebleix els centres i promou dinàmiques de competència**, la qual cosa propicia grups més homogenis i promou la segregació escolar.

Baixa la demanda al sector concertat, però no es redueix prou l'oferta

Els últims anys les places vacants s'han concentrat sobretot al sector concertat. **Mentre que a la xarxa pública el percentatge s'ha reduït fins al 8%, a la concertada ha pujat fins a un 14%** entre 2017 i 2023. Malgrat això, la normativa actual impedeix a l'administració adaptar l'oferta de la concertada, com reclama el Pacte contra la Segregació Escolar.

Si el Departament no té la capacitat de regular els concerts educatius, **augmentarà la probabilitat que tanquin grups i centres en funció de la demanda**. Els propers anys, la reducció de la ràtio no serà prou per evitar l'acumulació de vacants, i la davallada demogràfica fa encara més imprescindible incloure la xarxa concertada en les reduccions d'oferta.

La meitat dels centres en risc han patit oferta excessiva

L'excés d'oferta als municipis cronifica la complexitat dels centres més vulnerables. Pràcticament la meitat dels centres en risc de tancament (49%) **tenen una concentració d'alumnat vulnerable més alta que el seu entorn**. A la sobreoferta d'altres escoles s'hi ha afegit la manca de demanda i l'assignació excessiva de matrícula viva. A més a més, fa anys que no reben solucions per part de l'administració, qui no ha previst respostes estructurals per adaptar l'oferta educativa preventivament.

Planificar en la baixada demogràfica per impulsar millores en clau d'equitat

Una bona planificació davant dels canvis demogràfics ha de permetre **impulsar reformes de fons en clau d'equitat**, augmentar la despesa per alumne i aprovar un **nou decret de concerts** que permeti governar conjuntament tot el sistema d'educació de Catalunya.

La Fundació Bofill demana que en aquesta conjuntura s'**ampliï la cobertura del 0-3, l'oferta postobligatòria i s'estenguin serveis educatius fonamentals com el menjador escolar** als centres de secundària. Una planificació estratègica ha de permetre, així mateix, **reduir les ràtios a la secundària** i en aquells territoris que esperen més arribada d'alumnat al llarg del curs, i **augmentar el nombre de dispositius d'acollida** i acceleració dels aprenentatges de l'alumnat nouvingut.

116 centres d'una línia estan en risc per no cobrir prou places a I3 i 1r d'ESO

Davant del context demogràfic a les aules (per una baixada de la natalitat que la incorporació d'alumnat estranger no compensa), en els darrers anys **la tendència de suprimir de línies ha comportat xarxes escolars més atomitzades** a Catalunya, especialment a infantil i primària. Actualment, hi ha 1.307 centres d'una línia a I3 (un 58% del total).

Entre els cursos 2017-2018 i 2024-2025, **el nombre de centres públics amb una línia ha crescut un 6%** (dels 986 a 1.044). En canvi, **a la xarxa concertada ha disminuït un 2%**, (de 269 a 263).

La concentració escolar tendeix a augmentar en els centres educatius amb una sola línia per nivell, és a dir, aquells que tenen un sol grup d'estudiants per curs. Amb aquest tipus de centres, més petits, augmenta l'homogeneïtat dels grups, els estudiants que comparteixen el mateix espai escolar tendeixen a presentar característiques socials i econòmiques similars, la qual cosa afavoreix la concentració de perfils i, per tant, la segregació. **Com més petit és un centre i, per tant, com més fragmentada és l'oferta, més gran és la segregació escolar.**

Construir o reformular escoles d'una sola línia en temps de contracció demogràfica no resol el problema de la segregació, sinó que, al contrari, pot incrementar-la.

El creixement dels centres d'una sola línia és una realitat habitual als municipis petits, de menys de 10.000 habitants, i cada any és més freqüent als municipis grans. En el cas de municipis amb tres o més centres, **hi ha 116 escoles o instituts d'una sola línia, en què més d'un 25% de les places queden vacants als nivells inicials**, molt per sobre de la mitjana dels municipis amb tres o més escoles.

Nombre de centres amb risc de tancament i municipis amb centres d'aquestes característiques

ETAPA	CENTRES AMB RISC DE TANCAMENT A MUNICIPIS AMB 3 O MÉS CENTRES A I3 O 1r D'ESO	MUNICIPIS AMB AQUESTA SITUACIÓ
Infantil	111	45
Secundària	5	4
Total	116	45

Font: elaboració pròpia a partir de dades obertes de la Generalitat. Estadística d'assignacions de la preinscripció 2023-2024.

Els municipis amb un padró que es redueix i en què diversos centres oferten només una línia, veuen com s'intensifica la competitivitat a les portes obertes. Amb una demanda baixa durant la preinscripció, els centres s'enfronten cada any a la incertesa de no tenir prou alumnat per mantenir els cursos d'I3 o 1r d'ESO, la qual cosa **pot provocar el tancament del centre per manca de demanda**.

La planificació de l'oferta educativa als 45 municipis que acullen aquests centres **representa un gran repte per als governs locals**, ja que, sense eines ni directrius per ajustar adequadament l'oferta, publiquen més places de les realment necessàries. Això es fa amb la certesa que les places vacants, previsiblement, es concentraran en aquells centres amb més risc de tancament, i crea una situació de desequilibri en la distribució de l'alumnat i grans tensions municipals.

Pel que fa a les etapes educatives, **la majoria dels centres afectats per la manca de demanda són de primària** (111), mentre que només cinc són instituts. A l'etapa de secundària encara es perceben els efectes del creixement demogràfic de la primera dècada del segle XXI, així com les arribades d'alumnat estranger que van ajudar a mantenir el nombre d'alumnes. No obstant això, la forta caiguda de la natalitat a tot Catalunya, amb una incorporació d'alumnat nouvingut que no la cobreix, està provocant una tendència a la

baixa de la demanda a secundària, que es preveu cada cop més habitual els pròxims anys. Aquesta situació augmentarà la pressió sobre els instituts que, amb menys alumnes, també veuran afectada la viabilitat.

Pel que fa a la titularitat, **63 etapes dels centres afectats estan en centres concertats i 57 en centres públics**. La major presència de centres concertats es deu a les mesures aplicades al sector públic, com la reducció de la ràtio a 20 alumnes, que ha permès una distribució més equilibrada de la demanda. Això ha reduït els casos d'infrademanda crònica.

En canvi, **al sector concertat hi ha més disparitat en el nombre de grups ofertats**, amb algunes escoles amb una sola línia i d'altres amb tres o quatre al mateix municipi. A més, una part dels centres concertats no va aplicar la reducció de la ràtio a 20 alumnes a I3, cosa que va accentuar la polarització de la demanda al mateix sector. Així, alguns municipis tenen centres concertats amb tots els grups plens, mentre que altres tenen dificultats per mantenir-ne un de sol.

La meitat dels centres en risc de tancament estan segregats després d'anys de conviure amb oferta excessiva al municipi i sense plans de futur específics.

L'excés d'oferta als municipis contribueix a cronificar la complexitat dels centres més vulnerables. Aquesta situació deriva de la combinació de la sobreoferta d'escoles a escala municipal, la manca de demanda per part de les famílies i l'assignació excessiva de matrícula viva. Com a conseqüència, **gairebé la meitat (49%) dels centres en risc de tancament tenen una concentració d'alumnat vulnerable més alta que el seu entorn**.

La baixa demanda crea un cercle viciós: la falta d'alumnes redueix l'atractiu de la preinscripció per a les famílies. Això debilita l'estructura del centre i n'afecta l'estabilitat. A més a més, els centres amb poc alumnat tenen més incentius per demanar a les Comissions de Garanties d'Admissió (l'òrgan local que gestiona assignacions d'alumnat durant tot l'any) que els assignin matrícula viva al llarg del curs. Tot i garantir la supervivència del centre, aquesta pràctica n'incrementa la complexitat, ja que aquests alumnes sovint es troben en situació de vulnerabilitat socioeconòmica.

El 14% de les places concertades d'I3 queden vacants a la preinscripció: disminueixen les assignacions a la xarxa concertada, però el sistema no disposa d'eines per ajustar l'oferta en un sector sobredimensionat.

En els últims anys, s'han concentrat més proporció de vacants al sector concertat que al públic. **Entre el 2017 i 2023 s'ha reduït un 22% el nombre de places ofertades a Catalunya a I3 en els municipis de més de 10.000 habitants**, que són la majoria dels municipis que tenen escoles de les dues titularitats, ja que en gran part de municipis petits només tenen escoles públiques, moltes d'aquestes de caràcter rural.

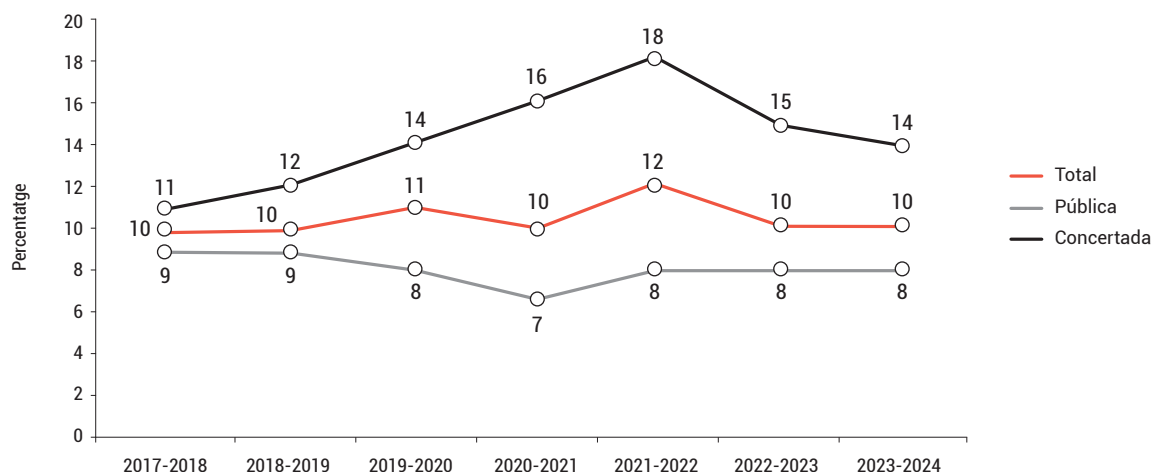
En aquest període, la xarxa concertada ha reduït un 22% les places que oferta i la pública un 23%. No obstant això, el nombre de vacants no ha evolucionat de la mateixa manera: **mentre que la xarxa pública ha reduït el percentatge de vacants**, ha baixat d'un 9% a un 8%, **la concertada ha passat a tenir-ne més**, ha pujat d'un 11% a un 14%. La pèrdua proporcional de demanda ha estat més gran, per tant, a la xarxa concertada.

La normativa actual impedeix que l'administració pugui adaptar l'oferta a la demanda concertada. Tot i que la normativa actual i el Pacte contra la segregació escolar determinen que l'oferta educativa s'ha de programar conjuntament i sota els mateixos criteris, **el decret de concerts de 1993 contradiu aquest mandat**.

La disparitat de criteris impedeix que el Departament d'Educació pugui prendre mesures d'ajust de l'oferta al conjunt de la xarxa educativa. Així doncs, **mentre que el Departament pot suprimir places o traslladar línies d'un centre a un altre abans de la preinscripció al sector públic, no té aquestes competències per al sector concertat**. Les característiques actuals del concert educatiu permeten als centres concertats aplicar la reducció de places o grups de manera opcional prèviament a la preinscripció. Un cop coneguda la demanda després de la preinscripció, l'administració pot eliminar aquells grups infrademandats que no arriben a una ràtio mínima per mantenir el concert educatiu.

A causa d'aquest conflicte normatiu, la capacitat del Departament d'Educació per governar efectivament la programació de places escolars és limitada i **el sector públic és l'únic capaç** d'aplicar totes les polítiques necessàries d'ajust de l'oferta.

Evolució del percentatge de places vacants a I3 en acabar la preinscripció als municipis de més de 10.000 habitants de Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

Desafiaments per mantenir el pes del sector públic davant les dificultats normatives per reduir l'oferta a la xarxa concertada.

En un context de descens demogràfic, les limitacions normatives situen l'administració en un carreró sense sortida. Actualment, la reducció de la ràtio o la supressió de línies només es poden aplicar d'ofici i en funció de les necessitats globals del sistema a la xarxa pública, cosa que deixa la xarxa concertada, amb menys demanda i més vacants, fora d'aquestes mesures.

El Departament d'Educació continuarà afrontant una disjuntiva important en els propers anys si no regula els concerts educatius: aplicar les mesures de planificació només a la xarxa pública, amb el risc d'agreujar els desequilibris actuals, o no aplicar cap mesura, la qual cosa **augmentaria la probabilitat de tancaments no desitjats de grups i centres en funció de la demanda**, i comportaria un desaprofitament de recursos educatius ja limitats i una major segregació escolar.

Fins ara, la reducció de les ràtios a infantil s'ha aplicat de manera generalitzada a l'escola pública, mentre que a la xarxa concertada només s'ha implementat parcialment i de forma voluntària, a causa de la manca de seguretat jurídica que permeti exigir-ne l'aplicació. Així, en la preinscripció del curs 2023-2024, als municipis de més de 10.000 habitants, **mentre que el 86% dels centres públics van reduir la ràtio a 20 alumnes per grup** i ja han integrat aquesta mesura com a norma, **en el cas dels concertats ho van fer menys de la meitat, el 48%**.

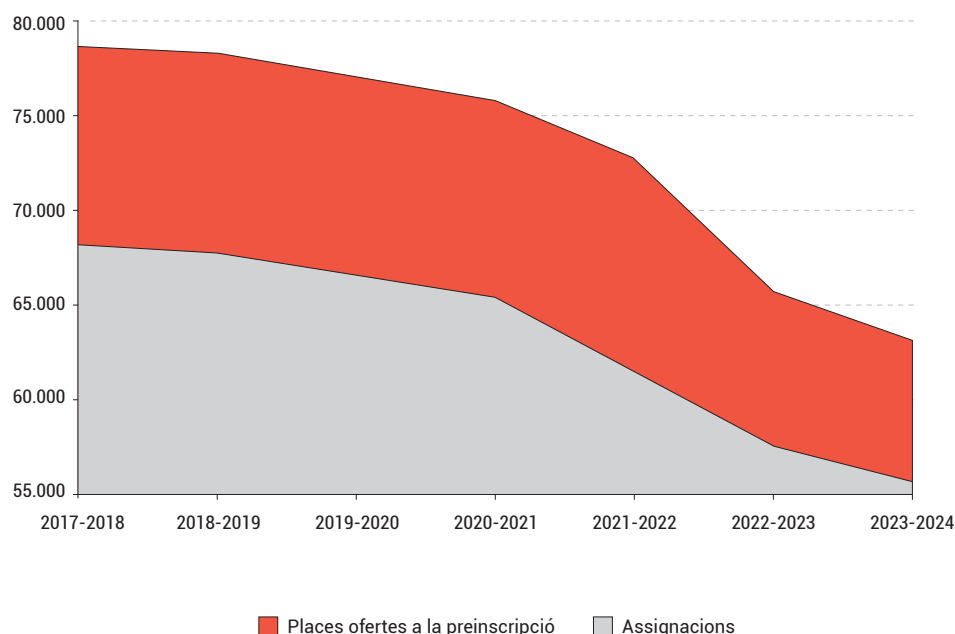
En els propers anys, tenint en compte la més que previsible caiguda del padró, la reducció de la ràtio no serà suficient per evitar l'acumulació excessiva de vacants a I3, ni al conjunt dels centres educatius, a mesura que l'impacte demogràfic es traslladi als nivells superiors. En aquest escenari, **incloure la xarxa concertada en les reduccions de l'oferta**, mitjançant la baixada de ràtios, **serà encara més imprescindible per evitar que augmentin els desequilibris actuals** i garantir un sistema educatiu més equitatiu.

La disminució de la ràtio a I3 ha controlat la sobreoferta, però la caiguda de la demanda deixa encara un 12 % de vacants.

A partir de la preinscripció 2021-2022, el Departament d'Educació va impulsar la reducció generalitzada de la ràtio d'alumnes per grup de 25 a 20 a partir d'I3 al conjunt de la xarxa pública i a la meitat dels centres concertats, una disminució que previsiblement es continuarà aplicant en futures preinscripcions fins a abastar el conjunt dels nivells educatius. Tot i així, a la preinscripció 2023-2024, el 12% de les places escolars d'I3 van quedar vacants al conjunt de Catalunya i el 10% als municipis de més de 10.000 habitants.

La mesura respon a la demanda històrica de **reduir les ràtios per millorar la gestió de l'aula i proporcionar una atenció més personalitzada**, però també permet ajustar moderadament el nombre de places de manera dràstica en un context de baixa natalitat. Tot i que ha ajudat a mitigar l'impacte de la sobreoferta, els resultats mostren que **la reducció ha estat insuficient per afrontar la magnitud de la caiguda de la demanda**. Amb aquesta mesura, Catalunya ha recuperat nivells de sobreoferta similars als de 2017, que ja eren elevats, però inferiors als que s'haurien produït si les ràtios no s'haguessin ajustat.

Evolució del nombre de places ofertes, assignacions i vacants a I3 als municipis de més de 10.000 habitants

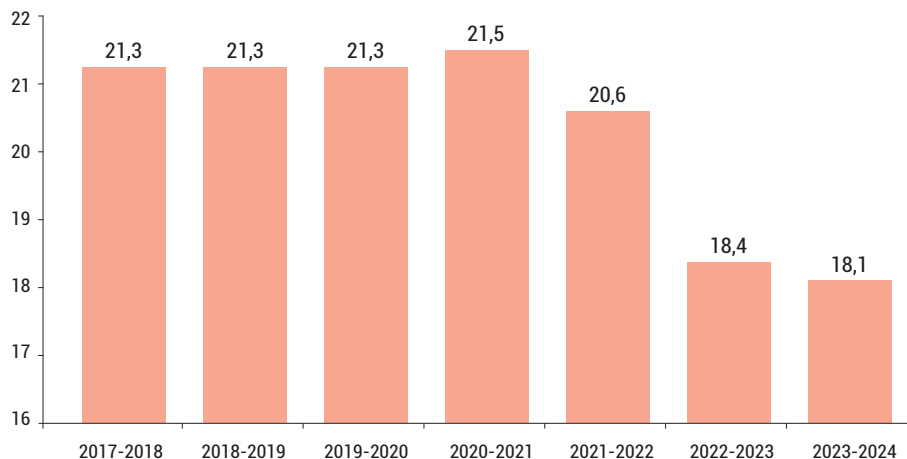

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

La caiguda de la natalitat ha suposat una reducció natural del nombre d'alumnes assignats per grup a Catalunya a I3. És a dir, el curs 2017-2018, un cop acabada la preinscripció, la ràtio d'assignacions per classe era de 21,3 alumnes, de manera que unes 4 places per grup van quedar vacants de mitjana (tenint en compte que s'ofertaven 25 places per grup).

A la preinscripció 2023-2024, quan ja s'havia reduït la ràtio a 20 places per classe, la ràtio d'assignacions per grup va ser de 18,1. Així, unes dues de cada 20 places per grup van quedar vacants.

Evolució de la ràtio d'alumnes per grup en acabar la preinscripció a l3 a Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

Massificació de les aules a secundària: un de cada tres grups d'ESO està per sobre de la ràtio oficial.

La massificació de les aules, és a dir, l'excés d'alumnes per grup segons la ràtio preestablerta per l'administració, és una altra de les conseqüències negatives de la manca de planificació estratègica de l'oferta educativa.

A causa del *boom* demogràfic del 2008, les escoles, i després els instituts, han hagut d'assumir un nombre elevat d'alumnes en relació amb les seves places. A més a més, els centres educatius han experimentat un increment de les assignacions de matrícula viva, una situació que ha disparat encara més la capacitat d'unes aules ja plenes per si mateixes. El curs 2022-2023, **un 30% dels grups de secundària està per sobre de la ràtio oficial** (574 de 1.897).

Aquesta situació es deu a la falta d'un pla per atendre l'alumnat del boom demogràfic que arribava a secundària, així com a les noves incorporacions que van arribar des de l'estranger, ja anunciades en les previsions oficials.

L'excessiva concentració d'alumnat en un mateix grup **afecta les seves condicions d'aprenentatge i la gestió de l'aula**. D'altra banda, aquesta situació impedeix que l'administració tingui marge de maniobra per distribuir equilibradament l'alumnat de matrícula viva, cada cop més nombrós, i es vegi obligada a assignar aquests joves a centres amb vacants, sense tenir-ne en compte el grau de complexitat.

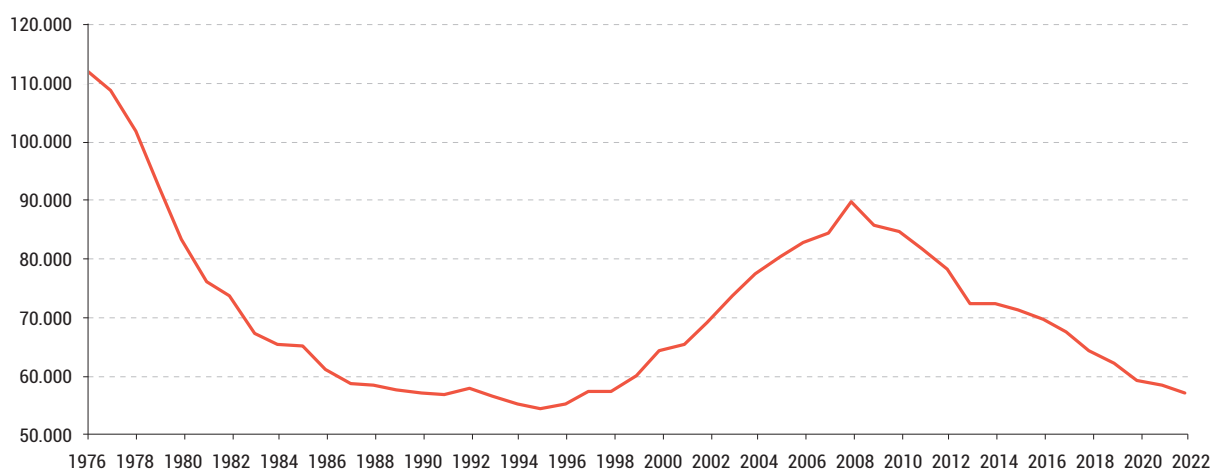
Menys alumnes cada any: Catalunya perd un 37% de naixements des del 2008 i l'arribada d'alumnat estranger no compensa la balança.

Catalunya afronta una reducció del nombre d'alumnes coneguda que no es revertirà a mitjà termini. Aquesta reducció s'explica per **un descens continuat dels naixements** durant més de 15 anys, i perquè **l'augment de l'alumnat que s'incorpora posteriorment —principalment mitjançant matrícula viva— no en compensa la pèrdua**.

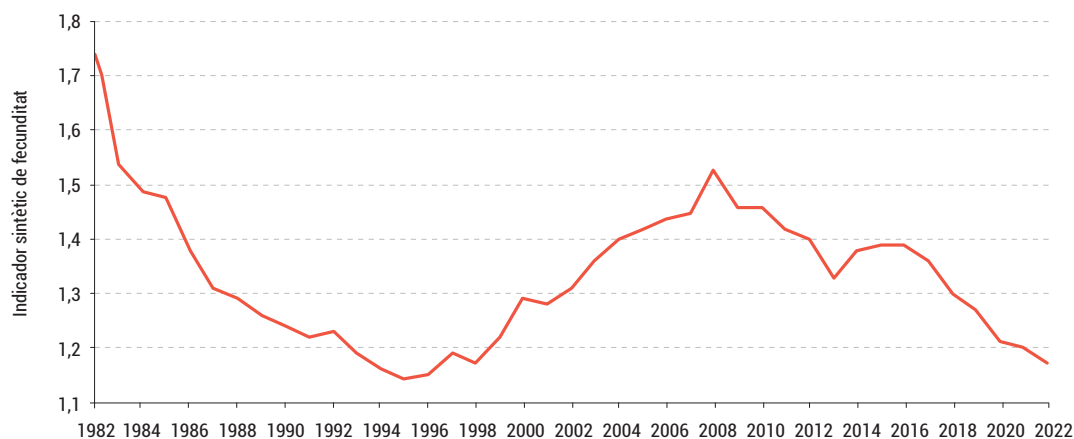
Entre 2008, any de màxima natalitat d'aquest segle, i 2022, Catalunya ha perdut un 36,7% de naixements (32.000 naixements menys) i el total d'alumnes ha disminuït de manera dràstica. Aquesta caiguda demogràfica a les aules és una tendència de present i futur: **es preveu que, fins al 2030, Catalunya perdi 87.000 alumnes a les etapes obligatòries**. La recuperació econòmica posterior i l'arribada de persones immigrants no ha permès tornar al volum de naixement previ a la crisi i la fecunditat continua en nivells mínims, amb només 1,17 fills per dona el 2022.

Evolució de la natalitat a Catalunya (1976-2022) i evolució de la fecunditat a Catalunya (1982-2022)

Evolució de la natalitat a Catalunya (1976-2022)

Evolució de la fecunditat a Catalunya (1982-2022)

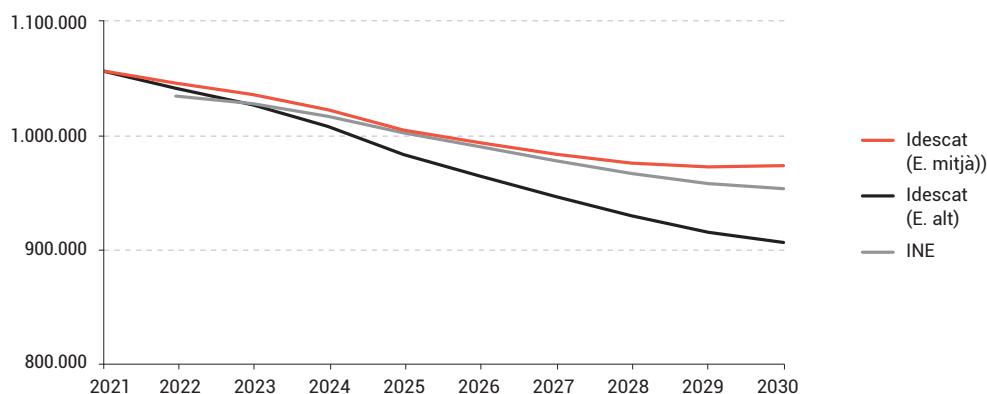

Font: Moviment Natural de la Població (MNP), amb dades de l'Idescat. Informe tècnic sobre les tendències demogràfiques i la planificació educativa a Catalunya, 2000-2030 (document de treball), Jordi Bayona, professor lector Serra Húnter al Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, i investigador associat al Centre d'Estudis Demogràfics.

En conseqüència, **els nivells educatius han anat perdent alumnat de manera esglaonada** des del segon cycle d'educació infantil fins a l'educació secundària, on la disminució s'ha fet més evident els darrers anys. El curs 2019-2020, Catalunya va assolir el màxim d'alumnat a les etapes obligatòries, amb 1.024.991 alumnes, un 33% més que el 2000, gràcies a l'alta natalitat dels anys previs a la crisi. A partir d'aquell moment, la pèrdua d'alumnat ha arribat a totes les etapes educatives.

En comparació al 2023, **el 2030 s'espera una disminució de 87.000 alumnes, segons els escenaris més probables** que presenten les projeccions de l'INE (el mitjà en Educació infantil, i l'alt en el cas de primària i secundària, més influïts per les arribades creixents d'alumnat des de l'estranger).

Escenaris de l'evolució de la població de 3 a 15 anys a Catalunya, 2021-2030

Fuente: Proyecciones de población con base 2021 (Idescat) y base 2022 (INE). Informe técnico sobre las tendencias demográficas y la planificación educativa en Cataluña, 2000-2030 (documento de trabajo), Jordi Bayona, Profesor Lector Serra Húnter del Departamento de Geografía de la Universidad de Barcelona, e investigador asociado del Centro de Estudios Demográficos.

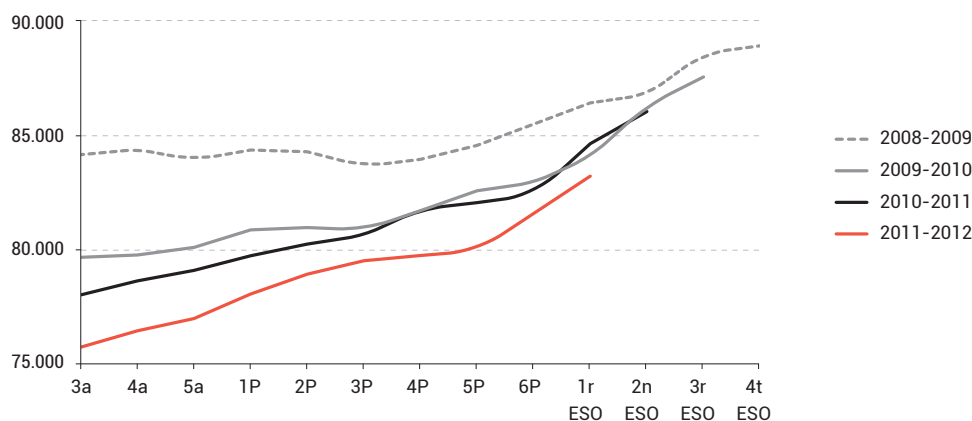
Les incorporacions al llarg del curs fan créixer un 8% cada generació escolar i calen més places a les etapes superiors.

L'alumnat a Catalunya és cada vegada més divers, amb una creixent proporció d'infants i joves d'origen estranger. Actualment, **una de cada quatre persones a Catalunya és de primera o segona generació d'immigrants**. Segons el Centre d'Estudis Demogràfics, en els propers anys, quatre de cada deu alumnes seran fills de pares d'origen estranger.

Una altra tendència pel que fa a la composició de les aules és la intensificació de l'arribada d'alumnat un cop començat el curs, fora del moment de la preinscripció escolar: l'anomenada matrícula viva. **Tot i que aquest fenomen és recurrent, l'administració educativa el gestiona de manera sobrevinguda**, la qual cosa genera segregació escolar per la seva distribució desequilibrada (principalment a centres molt complexos), dificultats en la gestió dels centres i deficiències en l'acollida de l'alumnat nouvingut (com la planificació de recursos específics com les aules d'acollida).

Les incorporacions tardanes fan que augmenti el nombre d'alumnes a cada curs, ja que les altes superen les baixes. Un exemple d'això és **l'increment de més de 6.000 alumnes entre el 2016 i l'actualitat en una mateixa generació**. Els alumnes que ara cursen segon de secundària, l'any 2016 estudiaven primer de primària. Aleshores eren 79.718 i, avui, aquesta generació té 86.041 alumnes; hi ha hagut un augment de més de 6.000 joves, gairebé un 8%. Per tant, **Catalunya avança cap a aules en què el nombre i la diversitat de l'alumnat creix al llarg dels anys**, un canvi que modifica les necessitats de planificació de places, mecanismes d'assignació al llarg del curs i recursos d'acollida dins dels centres educatius.

Evolució dels efectius a l'escola segons generacions fictícies

Font: Projeccions de població amb base 2021 (Idescat) i base 2022 (INE). Informe tècnic sobre les tendències demogràfiques i la planificació educativa a Catalunya, 2000-2030 (document de treball), Jordi Bayona, professor lector Serra Húnter al Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, i investigador associat al Centre d'Estudis Demogràfics.

El Departament d'Educació ha de passar de la reacció a l'acció: una planificació proactiva per afrontar els canvis demogràfics.

Catalunya fa dècades que pren decisions sobre l'escola d'esquena a la realitat demogràfica. És fonamental revertir aquesta situació en l'actual legislatura. El Departament d'Educació ha d'establir **una planificació a deu anys vista que permeti donar resposta a la caiguda demogràfica** que impacta des de fa anys a les seves escoles i **garanteixi prou recursos i eines per acollir adequadament l'alumnat nouvingut**.

En el moment d'expansió del nombre d'alumnes durant la primera dècada d'aquest segle no es van dur a terme reformes profundes per evitar la massificació de les aules i **les escoles i instituts han viscut les conseqüències negatives de la desplanificació**. Ara, la reducció del nombre de naixements és una constant que es mantindrà i comença a afectar la secundària. No obstant això, de nou, no s'han previst canvis en la planificació per tal que aquesta conjuntura afecti positivament les oportunitats de l'alumnat.

La nova planificació ha d'**evitar la presa de decisions arbitràries i sobrevingudes** en la programació anual de l'oferta, i preveure prou eines i criteris per portar-la a terme sense generar tensions. A més a més, ha de garantir que les reformes responen a un objectiu clar que vagi en favor de l'equitat i de la millora de les oportunitats educatives, i **que donin resposta a les necessitats reals d'escolarització**.

D'altra banda, s'han d'establir les funcions i responsabilitats dels òrgans locals de planificació en l'aplicació de l'estratègia global del Departament d'Educació, que han de tenir un paper clau a l'hora d'adaptar les solucions al context municipal i d'eleva les necessitats educatives dels seus territoris en el marc de les taules locals de planificació.

La planificació de l'oferta ha d'abordar els reptes urgents i conduir cap a una educació més equitativa i de qualitat per a tot l'alumnat:

- 1 **Detectar els territoris amb més projecció de pèrdua d'alumnat** i, amb el món local, adaptar el mapa escolar a la conjuntura demogràfica, per evitar el tancament indesitjat de centres.
- 2 **Apostar per la fusió i la transformació de centres com a política de planificació per evitar la sobreoferta, afavorir la barreja social de l'alumnat i enfortir els projectes educatius:** La integració i la transformació dels centres estan contemplades al Pacte contra la segregació escolar, però només s'han desenvolupat puntualment.
- 3 **Promoure els centres educatius de més d'una línia per evitar l'atomització de la xarxa, l'afebliment dels centres i l'increment de la segregació escolar.** Revertir la tendència a afeblir els centres públics que s'està produint els últims anys i afavorir el model d'escoles i instituts de dues línies o més, sempre evitant les macroescoles. Decidir l'obertura o el tancament de línies seguint aquest criteri.
- 4 **Aprovar un nou decret de concerts** que permeti suprimir abans de la preinscripció i de manera planificada l'oferta que no respongui a les necessitats del territori. Disposar d'un marc regulador per governar conjuntament tota l'oferta finançada amb fons públics, adaptar-la al nombre d'alumnes esperats i **augmentar el pes del sector públic en aquells territoris amb dèficit.** (Relacionat: La concertada a debat).
- 5 **Reduir ràtios a secundària per evitar la massificació:** establir ràtios més baixes que garanteixin la bona gestió de l'aula i els aprenentatges en aquesta etapa, així com planificar la distribució equilibrada de l'alumnat de matrícula viva entre tots els centres.
- 6 **Establir ràtios màximes i mínimes d'alumnat per grup per garantir una bona gestió de l'aula i distribuir equilibradament l'alumnat nouvingut a totes les etapes.** Les ràtios màximes i mínimes han de garantir una bona atenció a l'alumnat, gestió de l'aula i personalització dels aprenentatges, i han de ser, també, asimètriques en funció de la complexitat de l'alumnat i de les seves necessitats.
- 7 **Aprofitar els espais i recursos per ampliar la cobertura de l'educació en les etapes no obligatòries i augmentar la dotació de serveis als centres educatius:** augmentar la cobertura de les places de 0-3, dels cicles formatius, i la provisió de menjador escolar als centres de secundària.
- 8 **Aprofitar els recursos públics per sobredotar i millorar aquells centres educatius amb més vulnerabilitat.** Modificar la lògica de dotació de recursos cap a un model de finançament per fórmula que proporcioni més professorat i figures educatives en aquells centres amb més complexitat, així com aprofitar per millorar-ne les infraestructures.
- 9 **Augmentar el nombre de dispositius d'acollida i acceleració dels aprenentatges de l'alumnat nouvingut:** garantir dotacions flexibles d'aules d'acollida a tots els centres en qualsevol moment del curs i des de primer de primària.
- 10 **Enfortir els circuits administratius locals d'acompanyament i assignació equilibrada d'alumnat de matrícula viva.** L'administració ha de gestionar l'arribada creixent d'alumnes com un fenomen estructural i no com un fet sobrevingut. És imprescindible dotar tots els municipis de Catalunya amb un circuit administratiu clar, incloent-hi Oficines Municipals d'Escolarització amb prou recursos (actualment hi ha molts municipis que no en disposen) i vetllar pel compliment de les pautes d'assignació segons la complexitat del centre i de l'alumne.
- 11 **Assegurar que cap territori quedi sense escola:** el Departament d'Educació ha de vetllar perquè tots els territoris, incloses les zones rurals o amb baixa densitat d'alumnat, tinguin accés a centres educatius propers i de qualitat, de manera que s'eviti la desaparició de projectes educatius en aquestes àrees.

Autoria

Maria Segurola. Cap de projectes referent en polítiques contra la segregació escolar de la Fundació Bofill.

Primera edició: novembre de 2025

 FUNDACIÓ
BOFILL

Educació per canviar-ho tot